

נתונים על הכרה בנכות עקב הפרעת דחק פוסט-טראומטית (PTSD) בעקבות השירות הצבאי

מסמך זה נכתב לבקשת חברת הכנסת קרן ברק, ומובאים בו נתונים על ההכרה של אגף שיקום נכים של משרד הביטחון (להלן: אגף השיקום) בנכות של חיילים או חיילות לשעבר עקב הפרעת דחק פוסט-טראומטית שמקורה בשירות הצבאי. PTSD (Post Traumatic Stress Disorder) היא סוג של הפרעת חרדה שמערבת סימפטומים נפשיים וגופניים, והיא מתפתחת לאחר אירוע טראומטי שגורם לפחד עצום, חוסר אונים או אימה. במקרים מסוימים הסימפטומים והתחושות עלולים להחמיר או להימשך חודשים ואף שנים. התסמינים עלולים לשבש את חיי היום-יום של הסובלים מ-PTSD ואת מערכות היחסים שלהם.¹

בדצמבר 2021 היו מוכרים כ-5,700 נכי צה"ל שאובחנו עם הפרעה פוסט-טראומטית בדרגות חומרה שונות, הן כפגיעה בלעדית והן כפגיעה משולבת; נכים אלו קיבלו הכרה לאורך כל שנות פעילות אגף השיקום.² מרכז המחקר והמידע של הכנסת התבקש לספק נתונים על הבקשות שהוגשו בשנים **2016-2021**, על ההחלטות בעניין בקשות אלו (אישור או דחייה) ועל עררים ותוצאותיהם. לצורך כתיבת המסמך פנינו למשרד הביטחון בבקשה לקבל את נתוני אגף השיקום, והנתונים שהתקבלו יוצגו במסמך. להלן עיקרי המסמך:

- בעת הגשת בקשות לאגף השיקום בגין מצב נפשי לא נרשמת במערכת המחשוב אבחנה ספציפית, אלא רק מצב נפשי. לאחר ההכרה במצב הנפשי ובקשר הסיבתי בינו לבין השירות הצבאי נקבעת אבחנה (PTSD או אבחנה אחרת). משום כך, הנתונים עד לשלב ההכרה הם על מצב נפשי ולא על PTSD.
- משנת 2016 ועד סוף ספטמבר 2021 הוגשו לאגף השיקום 3,795 בקשות להכרה במצב נפשי (PTSD או אחר) – בין 548 ל-795 בקשות בכל אחת מהשנים. מספר הבקשות הגדול ביותר היה בשנת 2017 (795 בקשות). עד מועד הפקת הנתונים, תחילת אוקטובר 2021, התקבלה החלטה ב-58% מבקשות אלו.

¹ PTSD – Post Traumatic Stress Disorder – מתוך אתר שירותי בריאות מכבי: [הפרעת דחק פוסט-טראומטית – מידע רפואי](#), פורסם בנובמבר 2012.

² מכתב מלימור לוריא, סמנכ"ל וראש אגף שיקום נכים במשרד הביטחון, 15 בדצמבר 2021, שהועבר לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת לקראת דיון שהתקיים בוועדה. נושא המכתב: [הטיפול בנפגעי פוסט-טראומה – תשובה לוועחו"ב](#).

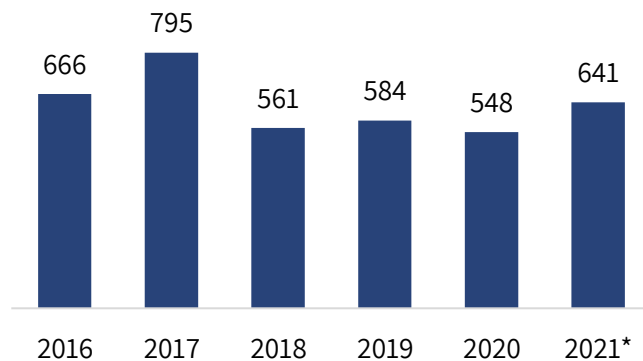
- **הטיפול בחלק מהבקשות להכרה במצב נפשי עשוי להימשך כמה שנים. לדוגמה: עד אוקטובר 2021 לא התקבלה החלטה ב-15% מהבקשות שהוגשו בשנת 2016, ב-26% מהבקשות שהוגשו בשנת 2017, ב-33% מהבקשות שהוגשו בשנת 2018 וב-48% הבקשות שהוגשו בשנת 2019.** יש לבחון נתונים אלו על רקע אמנת השירות של אגף השיקום, שלפיה האגף מתחייב להחליט קצין תגמולים תוך 14 ימי עבודה במקרים שבהם יש חבלות או פציעות ברורות הקשורות לשירות הצבאי באופן חד-משמעי (הליך המכונה "מסלול ירוק"), ותוך תשעה חודשים במקרים שבהם הקשר לשירות אינו חד-משמעי, בתנאי שכל החומר הוגש לאגף השיקום ושהמבקש התייצב לבדיקות כנדרש בתקנות הנכים.
- מכלל הבקשות שהופנו לאגף השיקום מאז שנת 2016, עד אוקטובר 2021 התקבלו החלטות בכ-2,200 בקשות להכרה במצב נפשי (PTSD או מצב נפשי אחר), וב-68% מהן הוחלט להכיר במצב הנפשי. בשנים האחרונות שיעור הבקשות שנדחו קטן בהדרגה – מ-38% בשנת 2016 ל-13% בשנת 2021 (עד תחילת אוקטובר).
- **ערעורים לבתי משפט:** משנת 2016 עד תחילת נובמבר 2021 הוגשו לבתי משפט 1,015 ערעורים על החלטות של אגף השיקום בעניינין של בקשות להכרה במצב נפשי. בשנים אלו 181 ערעורים התקבלו בבית המשפט; 738 ערעורים נדחו או נמחקו; 372 ערעורים הסתיימו בפשרה או הועברו לבדיקה מחודשת.
- מכלל הערעורים שהוגשו בשנים אלו, 278 עדיין בטיפול של בתי המשפט; כ-100 מהם (36%) הוגשו בשנים 2017-2019 – כלומר, יש ערעורים שטיפול בית המשפט בהם נמשך כמה שנים.

1. נתונים על הבקשות שהופנו לאגף השיקום

כאמור, לצורך כתיבת המסמך פנינו לאגף השיקום של משרד הביטחון בבקשה לקבל נתונים על הבקשות שהוגשו לאגף השיקום להכרה ב-PTSD שנגרם עקב השירות הצבאי. **אגף השיקום הבהיר כי אין לו אפשרות להפיק נתונים על הבקשות להפרעה פוסט-טראומטית, מכיוון שבקשות אלו מסווגות בעת קבלתן כ"מצב נפשי", כמו לשורה של מצבים נפשיים נוספים** ובהם סכיזופרניה, הפרעת הסתגלות, הפרעה בי-פולארית, דיכאון, חרדה ועוד. לאחר בחינת הבקשות וגיבוש החלטה הקובעת קשר סיבתי של המצב הנפשי לשירות הצבאי, האבחנות מעודכנות במערכת המחשוב.

על כן, **הנתונים על הגשת הבקשות עד לשלב ההחלטה הם על כלל המצבים הנפשיים, ורק הנתונים על הבקשות שאושרו מאפשרים להבחין בין PTSD למצבים נפשיים אחרים.** הנתונים על הבקשות הופקו ב-1 באוקטובר 2021, ומשום כך נתוני שנה זו אינם מלאים.

תרשים 1: בקשות שהוגשו לאגף השיקום בגין מצב נפשי, ינואר 2016 עד ספטמבר 2021³

* נתוני 2021 הופקו ב-1 באוקטובר 2021 ולכן הם כוללים רק את תשעת החודשים הראשונים של השנה.

משנת 2016 עד סוף ספטמבר 2021 הוגשו לאגף השיקום של משרד הביטחון כ-3,800 בקשות להכרה במצב נפשי בעקבות השירות הצבאי. מספר הבקשות בשנה נע בין 561 ל-795

לפי הנתונים בתרשים, בשנים 2016-2021 (עד תחילת אוקטובר) הוגשו לאגף השיקום 3,795 בקשות להכרה במצב נפשי כלשהו – PTSD או אחד מהמצבים הנפשיים האחרים שהוזכרו לעיל. שנת 2017 הייתה שנת שיא, עם 795 בקשות, ובשאר השנים הוגשו בין 548 ל-666 בקשות; בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2021 הוגשו 641 בקשות, ולכן אפשר להניח שמספרן של כלל הבקשות שהוגשו בשנה זו היה מן הגבוהים.

נציין שמצאנו הבדלים בין נתונים אלו לנתונים שהועברו לצורך כתיבת מסמך קודם של מרכז המחקר והמידע של הכנסת (לפני כשנה)⁴, ואין בידי אגף השיקום מידע שיכול ליישב בין הנתונים השונים שהועברו לידינו בשני המועדים.⁵

מרכז המחקר והמידע של הכנסת ביקש מאגף השיקום את הנתונים האלו גם בפילוח לפי עיסוק החייל (למשל לוחם או תומך לחימה), ומאגף השיקום נמסר שאי-אפשר להפיק נתונים כאלו. על 737 בקשות נרשם כי הן בגין נסיבות קרביות ואירועים טראומטיים, אך ייתכן שיש בקשות שמקורן בפעילות מבצעית של לוחמים והן לא סווגו כך במערכת הממוחשבת.⁶ חלק מבקשותינו לנתונים לא נענו וגם לא ניתן הסבר מדוע: פילוח של הנתונים לפי מגדר ולפי גיל, ונתונים שביקשה חברת הכנסת ברק על הסובלים מ-PTSD שגם צורכים סמים.

³ נתוני שנת 2021 הופקו ב-1 באוקטובר 2021 ועל כן נתוני שנה זו אינם מלאים. הנתונים הוכנו על ידי אתי כהן, ראש תחום תכנון ובקרה באגף השיקום, והועברו על ידי לימור לוריא, סמנכ"ל וראש אגף השיקום ללשכת עוזרת שר הביטחון. המידע הועבר על ידי אריאל שפירא מלשכת עוזרת שר הביטחון בדוא"ל, 27 בדצמבר 2021.

⁴ הנתונים שהוצגו בתרשים 1 שונים מנתונים שהועברו לצורך כתיבת מסמך קודם של מרכז המחקר והמידע של הכנסת; לפי הנתונים שנשלחו אלינו בפברואר 2021 בעניין בקשות להכרה בנכות בגין מחלות נפש – בשנת 2016 הוגשו 469 בקשות כאלו, בשנת 2017 הוגשו 527 בקשות, בשנת 2018 הוגשו 388 בקשות ובשנת 2019 הוגשו 398 בקשות. מרב פלג-גבאי, [היקף הבקשות להכרה בנכי צה"ל ומשך תהליך ההכרה בהן](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 7 באפריל 2021.

⁵ עידית אדוט, ראש תחום תכנון ובקרה באגף השיקום של המשרד הביטחון, תשובות על שאלות הבהרה, שיחות טלפון, 23 ו-29 במאי 2022.

⁶ הנתונים הוכנו על ידי אתי כהן, ראש תחום תכנון ובקרה באגף השיקום, והועברו על ידי לימור לוריא, סמנכ"ל וראש אגף השיקום ללשכת עוזרת שר הביטחון. המידע הועבר על ידי אריאל שפירא מלשכת עוזרת שר הביטחון בדוא"ל, 27 בדצמבר 2021.

הבקשות להכרה בנכות מטופלות בכמה שלבים:⁷

הגשת הבקשה לאגף השיקום ⇨ איסוף מידע רפואי ועובדתי ⇨ בדיקת יועצים רפואיים חיצוניים ⇨ הגשת חוות דעת לקצין התגמולים על הקשר הסיבתי ⇨ החלטה (הכרה או דחייה).

במקרים שבהם קצין התגמולים מחליט להכיר בקשר הסיבתי בין השירות הצבאי לגרימת המחלה או להחמרתה (כלומר להכיר בפונה כנכה צה"ל), הבקשה מועברת לוועדה רפואית לקביעת דרגת הנכות.

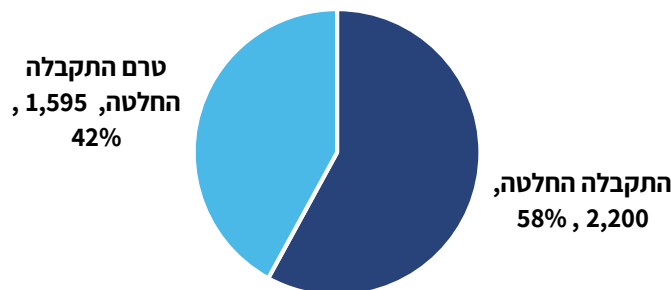
בהמשך הפרק יוצגו **נתונים על הטיפול בבקשות אלו** עד לשלב הקבלה או הדחייה על ידי קצין התגמולים.

יודגש כי **הנתונים על הטיפול בבקשות הם דינמיים** ונכונים ליום הפקתם (כאמור, 1 באוקטובר 2021).

לא בכל הבקשות שהוגשו התקבלה החלטה עד למועד העברת הנתונים, כפי שמוצג להלן בתרשימים 2-3.

תרשים 2: בקשות שהוגשו בגין מצב נפשי בשנים 2016-2021, לפי סטטוס קבלת החלטה ב-1

באוקטובר 2021⁸

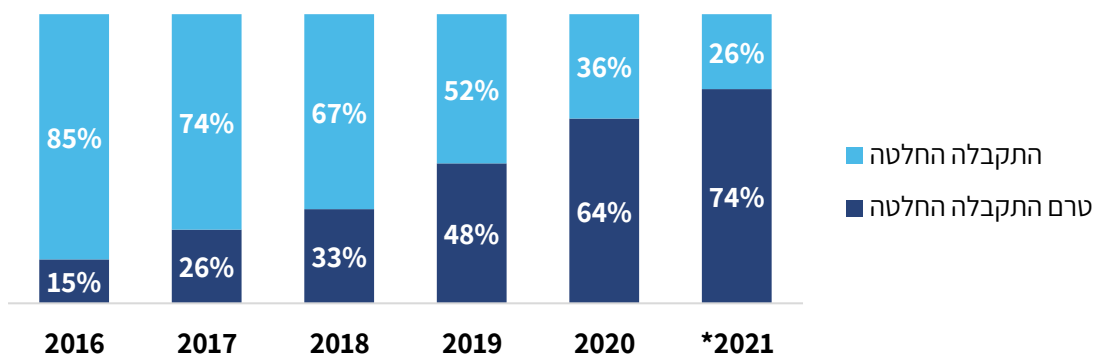
לפי הנתונים בתרשים, עד מועד הפקת הנתונים (1 באוקטובר 2021) התקבלה החלטה ב-2,200 (58%) מהבקשות שהוגשו בשנים 2016-2021. **עד מועד זה עדיין לא התקבלה החלטה ב-1,595 (42%) מהבקשות.**

להלן יוצגו בתרשים 3 נתונים על הבקשות שהוגשו בגין מצב נפשי ושהתקבלה בהן (או טרם התקבלה בהן) החלטה, לפי שנת הגשת הבקשה.

⁷ מרב פלג-גבאי, [היקף הבקשות להכרה בנכי צה"ל ומשך תהליך ההכרה בהן](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 7 באפריל 2021.

⁸ הנתונים הוכנו על ידי אתי כהן, ראש תחום תכנון ובקרה באגף השיקום, והועברו על ידי לימור לוריא, סמנכ"ל וראש אגף השיקום ללשכת עוזרת שר הביטחון. המידע הועבר על ידי אריאל שפירא מלשכת עוזרת שר הביטחון בדוא"ל, 27 בדצמבר 2021.

תרשים 3: שיעור הבקשות שהוגשו בגין מצב נפשי בשנים 2016-2021, לפי סטטוס קבלת ההחלטה ב-1 באוקטובר 2021⁹

* נתוני 2021 הופקו ב-1 באוקטובר 2021 ולכן הם כוללים רק את תשעת החודשים הראשונים של השנה.

הטיפול בחלק מהבקשות להכרה במצב נפשי עשוי להימשך כמה שנים. לדוגמה, עד תחילת אוקטובר 2021 טרם התקבלה החלטה

ב-15% מהבקשות שהוגשו בשנת 2016, ב-26% מהבקשות שהוגשו בשנת 2017, בשליש מהבקשות שהוגשו בשנת 2018 וב-48% מהבקשות שהוגשו בשנת 2019

מהנתונים בתרשים עולה כי הטיפול בחלק מהבקשות להכרה במצב נפשי עשוי להימשך כמה שנים. שיעור הבקשות שטרם התקבלה בהן החלטה גדל ככל שהבקשות הוגשו בשנים מאוחרות יותר: בעת הפקת הנתונים (1 באוקטובר 2021) טרם התקבלה החלטה בכשלושה רבעים מהבקשות שהוגשו בשנת 2021 (475 בקשות מתוך 641) ובכמעט שני שלישים מהבקשות שהוגשו בשנת 2020 (350 בקשות מתוך 548). באותו מועד עדיין לא התקבלה החלטה בכמחצית מהבקשות שהוגשו בשנת 2019 (283 בקשות מתוך 584), בכשליש מהבקשות שהוגשו ב-2018 (183 בקשות מתוך 561) ובכרבע מהבקשות שהוגשו ב-2017 (203 בקשות מתוך 795). עד אוקטובר 2021 לא התקבלה החלטה בכ-15% מהבקשות שהוגשו ב-2016 (101 בקשות מתוך 666). אין בידינו מידע שיכול להסביר את התמשכות ההליכים במקרים שבהם לא התקבלה החלטה במשך כמה שנים (למשל אם המבקשים לא התייצבו לבדיקות או לא סיפקו את המסמכים הנדרשים). כמו כן, אין לנו נתונים מקבילים על שיעור הבקשות במחלות או בפגיעות אחרות שעדיין לא התקבלה בהן החלטה.

התמשכות הטיפול בבקשות מהגשתן ועד לקבלת ההחלטה של קצין התגמולים (אישור או דחייה) מצביעה על הצורך לבחון לעומק את שלבי הטיפול וצווארי הבקבוק שאולי קיימים בו. בעניין התמשכות ההליכים נזכיר את אמנת השירות של אגף השיקום, שלפיה האגף מתחייב להחלטת קצין תגמולים תוך 14 ימי עבודה במקרים שבהם יש חבלות או פציעות ברורות הקשורות לשירות הצבאי באופן חד-משמעי (הליך זה מכונה "מסלול ירוק"), ותוך תשעה חודשים במקרים שבהם הקשר לשירות אינו חד-משמעי, בתנאי שכל החומר הוגש לאגף השיקום ושהמבקש התייצב לבדיקות כנדרש בתקנות הנכים.¹⁰

התמשכות הטיפול בבקשות מהגשתן ועד לקבלת ההחלטה של קצין התגמולים (אישור או דחייה) מצביעה על הצורך לבחון לעומק את שלבי הטיפול וצווארי הבקבוק שאולי קיימים בו

⁹ הנתונים הוכנו על ידי אתי כהן, ראש תחום תכנון ובקרה באגף השיקום, והועברו על ידי לימור לוריא, סמנכ"ל וראש אגף השיקום ללשכת עוזרת שר הביטחון. המידע הועבר על ידי אריאל שפירא מלשכת עוזרת שר הביטחון בדוא"ל, 27 בדצמבר 2021.

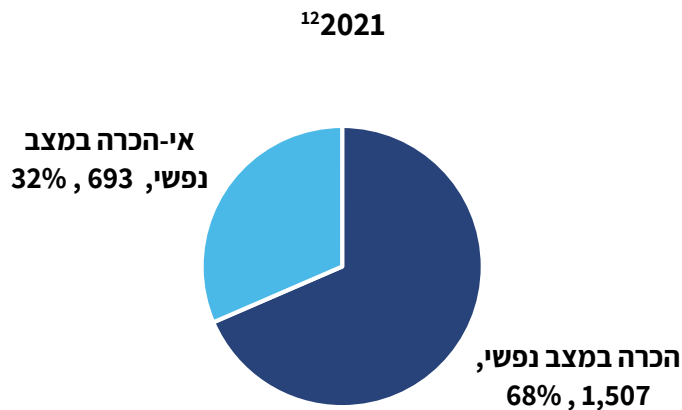
¹⁰ אגף שיקום נכים, אמנת שירות.

בהקשר זה נציין את הנאמר בדוח של ועדה לבחינת המענה המיטבי של מערכת הביטחון לצורכי נכי צה"ל (ממאי 2020), כי התארכות התהליך "משמיטה את היכולת של הגורמים המטפלים לתפוס את הפונה ב'שעת הזהב' המאפשרת לייצר תהליך שיקום אפקטיבי במקום ניתוב הפונה לתהליך של הזדקקות לתגמולים לאורך זמן".¹¹ משמע, זירוז תהליך בדיקת הבקשות לא רק ייטיב עם מגישי הבקשות אלא גם יוכל לחסוך במשאבים לטווח הרחוק.

כאמור, עד מועד הפקת הנתונים באוקטובר 2021 התקבלה החלטה ב-2,200 בקשות שהוגשו מאז שנת 2016. להלן יוצגו בתרשים 4 נתונים על מהות ההחלטות האלו – אישור או דחייה.

תרשים 4: החלטות הכרה או אי-הכרה במצב נפשי בבקשות שהוגשו בין שנת 2016 לאוקטובר

עד אוקטובר 2021 התקבלה החלטה ב-2,200 בקשות להכרה במצב נפשי שהוגשו מאז שנת 2016. ב-68% מהבקשות האלו הוחלט להכיר במצב הנפשי

לפי נתונים אלו, מכלל הבקשות שבהן קצין התגמולים קיבל החלטה, ב-1,507 (68%) הוחלט להכיר במצב הנפשי, וב-693 מקרים (32%) הבקשה נדחתה. נזכיר שבכ-1,600 בקשות שהוגשו מאז שנת 2016 עדיין לא התקבלה החלטה (כאמור בתרשים 2). לשם ההשוואה נציין את שיעור הבקשות שבהן הוחלט להכיר בפונה כנכה צה"ל בתחומים נוספים: כלל הבקשות – 55%; בקשות בגין חבלה – 64%; מחלות כלליות – 32%; מחלות נפש (כולל PTSD) – 60%. נציין כי שיעורי ההכרה בכל סוג פגיעה השונים חושבו על סמך על נתוני השנים 2015-2019; לאור זאת ולאור כך שהנתונים הם דינמיים, הם אינם בהכרח זהים לנתונים שהופקו לצורך כתיבת המסמך הנוכחי.¹³

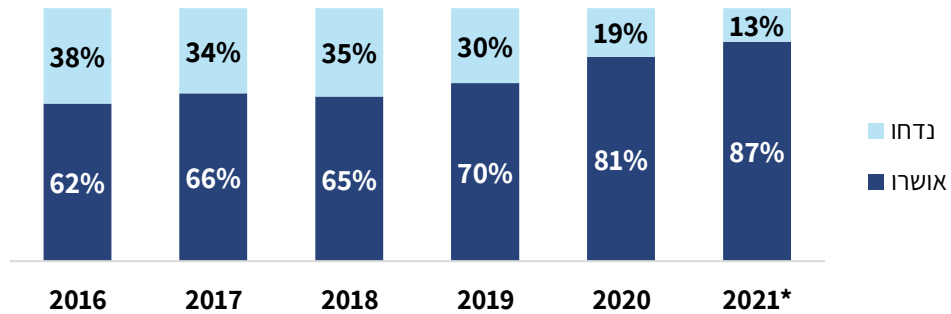
במהלך השנים חל שינוי בשיעור הבקשות שאושרו ושנדחו. בתרשים 5 יוצגו נתונים על כך.

¹¹ הדברים נכתבו בדוח עד כאן למשרד הביטחון: [בחינת המענה המיטבי של מערכת הביטחון לצורכי נכי צה"ל – טיוטה](#), 10 במאי 2020. הוועדה פעלה לפני כשנתיים; היא הוקמה ביוזמת מנכ"ל משרד הביטחון האלוף במילואים אודי אדם; לראשות הוועדה מונה אלוף במילואים איל בן-ראובן, והשתתפו בה נציגי משרד הביטחון אגף השיקום, יו"ר ארגון נכי צה"ל ורמ"ח נפגעים בצה"ל.

¹² הנתונים הוכנו על ידי אתי כהן, ראש תחום תכנון ובקרה באגף השיקום, והועברו על ידי לימור לוריא, סמנכ"ל וראש אגף השיקום ללשכת עוזרת שר הביטחון. המידע הועבר על ידי אריאל שפירא מלשכת עוזרת שר הביטחון בדוא"ל, 27 בדצמבר 2021.

¹³ שיעורים אלו חושבו על סמך נתוני השנים 2015-2019, שאגף השיקום מסר בעבר למרכז המחקר והמידע של הכנסת. מרב פלג-גבאי, [היקף הבקשות להכרה בנכי צה"ל ומשך תהליך ההכרה בהן](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 7 באפריל 2021.

תרשים 5: שיעור האישורים או הדחיות מכלל הבקשות בגין מצב נפשי שבהן התקבלה החלטה של קצין התגמולים, לפי שנת הגשת הבקשה, 2016-2021¹⁴

* נתוני 2021 הופקו ב-1 באוקטובר 2021 ולכן הם כוללים רק את תשעת החודשים הראשונים של השנה.

לפי נתונים אלו, במהלך השנים שיעור הבקשות בגין מצב נפשי שנדחו (מכלל הבקשות שהתקבלה בהן החלטה) קטן באופן הדרגתי מ-38% בשנת 2016 ל-13% בשנת 2021. במקביל לכך גדל שיעור הבקשות שאושרו.¹⁵ איננו יודעים האם הסיבה לכך היא שינוי בשיעור המקרים המתאימים לאישור בפועל, או שינוי מדיניות והגברת המודעות של הגורמים המחליטים לעניין המצב הנפשי.

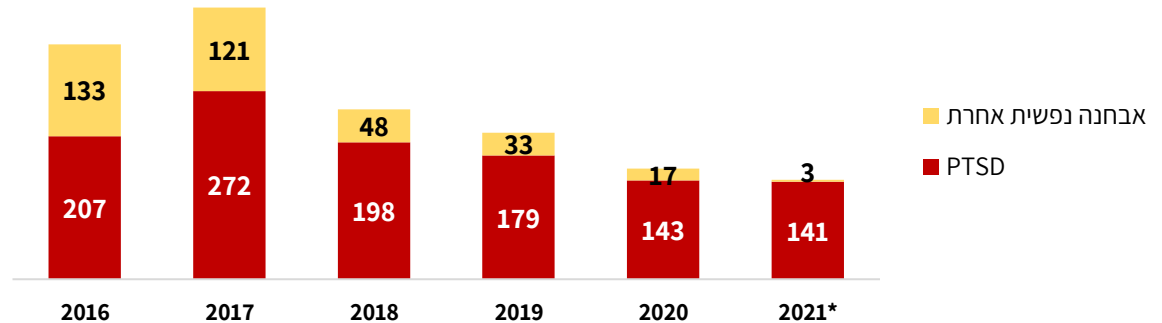
בשנים 2016-2021
נקבעה אבחנת
PTSD ב-76%
מאישורי הבקשות
שהוגשו בגין מצב
נפשי.

עד כה הוצגו נתונים בעבור כלל המצבים הנפשיים יחד היות שכאמור, רק לאחר אישור המצב הנפשי וקביעת קשר סיבתי בינו לבין השירות הצבאי נרשמת אבחנה שמאפשרת הפקת נתונים על כל מצב נפשי בנפרד. להלן יוצגו נתונים על התפלגות האבחנות שאושרו לפי מצב פוסט-טראומטי לעומת מצב נפשי אחר. בשנים 2016-2021 נקבעה אבחנה של PTSD ב-1,140 מהבקשות (בגין מצב נפשי) שאושרו (76%) ושל מצב נפשי אחר ב-355 מהבקשות שאושרו (24%). להלן יוצג מספרן של האבחנות האלו בפילוח לפי שנת הגשת הבקשה.

¹⁴ הנתונים הוכנו על ידי אתי כהן, ראש תחום תכנון ובקרה באגף השיקום, והועברו על ידי לימור לוריא, סמנכ"ל וראש אגף השיקום ללשכת עוזרת שר הביטחון. המידע הועבר על ידי אריאל שפירא מלשכת עוזרת שר הביטחון בדוא"ל, 27 בדצמבר 2021.

¹⁵ שם.

תרשים 6: מספר האבחנות שאושרו (PTSD או אבחנות אחרות), עד למועד הפקת הנתונים ב-1 באוקטובר 2021, לפי שנת הגשת הבקשה¹⁶

* נתוני 2021 הופקו ב-1 באוקטובר 2021 ולכן הם כוללים רק את תשעת החודשים הראשונים של השנה.

2. נתונים על הערעורים בבתי משפט על בקשות שהוגשו בגין מצב נפשי ונדחו

בפרק הקודם הוצגו נתונים על החלטות קצין התגמולים של אגף השיקום. על החלטות אלו אפשר לערער בתוך 30 ימים ממועד קבלתן בדואר רשום, בפני ועדת ערעורים בבית משפט שלום. על קביעת ועדת הערעורים אפשר לערער בפני בית משפט מחוזי, ואחריו אפשר לערער בפני בית המשפט העליון.¹⁷ בפרק זה יוצגו נתוני אגף השיקום על ערעורים שהוגשו **לבתי משפט** בשנים 2016-2021 (עד 3 בנובמבר 2021).¹⁸

להלן נציג בתמציתיות את עיקרי הנתונים:

- בשנים אלו **הוגשו 1,015 ערעורים** על החלטות בבקשות שהוגשו בגין כלל המצבים הנפשיים (PTSD ומצבים נפשיים אחרים). כאמור בפרק הקודם, באותן שנים נדחו 693 בקשות בתחום הנפש; נראה כי מספר הערעורים גדול ממספר הדחיות מפני שחלק מהערעורים לא הוגשו בבקשות שנדחו אלא בבקשות שהתקבלה בהן החלטה שלא סיפקה את המבקש – למשל ערעורים על דרגת נכות שנקבעה, הכרה חלקית ותאריך תחולה. כמו כן מוגשים ערעורים גם על היעדר החלטה, עיכוב בהליכים ודחיות על הסף.¹⁹ בכל אחת מהשנים 2016-2019 הוגשו בין 160

משנת 2016 עד
אוקטובר 2021
הוגשו לבית המשפט
1,015 ערעורים על
החלטות בבקשות
שהוגשו בגין מצב
נפשי

¹⁶ אשר לנתוני שנת 2016, אגף השיקום מסר נתונים סותרים: בתרשים 6 מופיעות 207 אבחנות PTSD ו-133 אבחנות נפשיות אחרות (בסך הכול 340 אבחנות שאושרו); נתון זה שונה מהנתון על כלל האבחנות שאושרו בשנת 2016 שמסר אגף השיקום (352). אין לאגף השיקום הסבר לכך. כדי לברר את הנתונים הסותרים פנינו לאגף השיקום, והאגף הפיק שוב את נתוני שנת 2016 בלבד. מאחר שהנתונים הם דינמיים, כל הפרמטרים השתנו, ואי-אפשר להציגם לצד נתוני השנים האחרות, שלא הופקו מחדש. משום כך בתרשים 6 מוצגים הנתונים המקוריים, שהופקו באוקטובר 2021, על אף הסתירה שפורטה לעיל.

¹⁷ הוראת אגף שיקום נכים מס' 20.01, [טיפול בפנייה להכרת זכות נכה](#), 1 ביוני 2011.

¹⁸ הנתונים הוכנו על ידי אתי כהן, ראש תחום תכנון ובקרה באגף השיקום, והועברו על ידי לימור לוריא, סמנכ"ל וראש אגף השיקום ללשכת עוזרת שר הביטחון. המידע הועבר על ידי אריאל שפירא מלשכת עוזרת שר הביטחון בדוא"ל, 27 בדצמבר 2021; תשובות על שאלות הבהרה, עידית אדוט, ראש תחום תכנון ובקרה באגף השיקום של המשרד הביטחון, דוא"ל, 1 ביוני 2022.

¹⁹ לפי תשובת אגף השיקום, יש בבקשות שנדחות על הסף, בין היתר עקב התיישנות, חוסר הוכחות או "חוק גורן" (תיקון מס' 29 לחוק הנכים [תגמולים ושיקום], תשי"ט-1959 [נוסח משולב]; תיקון זה, שהתקבל בשנת 2016, קבע כי אנשי קבע יוכרו כנכי צה"ל רק אם החבלה או

ל-192 ערעורים; בשנת 2021 (עד 3 בנובמבר) הוגשו 111 ערעורים. לא מצאנו מגמה ברורה של מספר הערעורים שהוגשו בשנים אלו.

• בשנים אלו **טופלו 1,301 ערעורים** – מספר זה אינו כולל רק את הערעורים שהוגשו בשנים אלו, אלא גם ערעורים שהוגשו בשנים קודמות והטיפול בהם עדיין לא הסתיים.²⁰

• **738 ערעורים נדחו או נמחקו.**²¹ אי-אפשר לחשב במדויק את שיעורם של אלו מכלל הערעורים שהוגשו, מכיוון שלא כולם הוגשו באותן השנים, אך נראה שכשלושה רבעים מהערעורים שמוגשים נדחים או נמחקים.

• **181 ערעורים התקבלו על ידי בית המשפט;**²² מספר גדול יותר של ערעורים – **372 – הסתיימו בפשרה או הוחזרו לקצין התגמולים לבדיקה מחודשת.**²³ גם במקרה של הערעורים שהתקבלו בבית המשפט ושל אלו שהסתיימו בפשרה או הוחזרו לבחינה מחודשת אי-אפשר לחשב את שיעורם מכלל הערעורים שהוגשו.

• מכלל הערעורים שהוגשו בשנים אלו, **278 עדיין בטיפול בבתי המשפט – 101 מהם (36%) הוגשו בשנים 2016-2019, ו-92 הוגשו בשנת 2020.** כלומר יש ערעורים שהטיפול של בית המשפט בהם נמשך כמה שנים.

אגף השיקום ציין כי אין רישום של הכרה ב-PTSD בערעורים מהשנים 2016-2018; משנת 2019 עד תחילת נובמבר 2021 הוכרה אבחנת PTSD ב-84 ערעורים (21 מהם נקבעו בהחלטה של בית המשפט, ו-63 בפשרה בבית המשפט), אך נתונים אלו מבוססים על בדיקה ידנית וייתכן שאינם מדויקים.²⁴ אי-אפשר לחשב את שיעור ההכרה ב-84 הערעורים האלו, מכיוון שלא ידוע באילו שנים הם הוגשו.

משנת 2016 עד תחילת נובמבר 2021: 738 ערעורים נדחו או נמחקו; 181 ערעורים התקבלו על ידי בית המשפט; 372 ערעורים הסתיימו בפשרה או הוחזרו לקצין התגמולים לבדיקה מחודשת

278 ערעורים עדיין בטיפול בבתי משפט, וברבים מהם הטיפול נמשך כמה שנים

המחלה שבגינה הם פנו היא ייחודית לשירות הצבאי). הנתונים הוכנו על ידי אתי כהן, ראש תחום תכנון ובקרה באגף השיקום, והועברו על ידי לימור לוריא, סמנכ"ל ראש אגף השיקום ללשכת עוזרת שר הביטחון. המידע הועבר על ידי אריאל שפירא מלשכת עוזרת שר הביטחון בדוא"ל, 27 בדצמבר 2021; תשובות על שאלות הבהרה, עידית אדוט, ראש תחום תכנון ובקרה באגף השיקום של המשרד הביטחון, דוא"ל, 1 ביוני 2022.

²⁰ בכל אחת מהשנים 2016-2019 טופלו 197-269 ערעורים; בשנת 2021 (עד 3 בנובמבר) טופלו 193 ערעורים. לא מצאנו מגמה ברורה בשנים אלו. הנתונים הוכנו על ידי אתי כהן, ראש תחום תכנון ובקרה באגף השיקום, והועברו על ידי לימור לוריא, סמנכ"ל ראש אגף השיקום ללשכת עוזרת שר הביטחון. המידע הועבר על ידי אריאל שפירא מלשכת עוזרת שר הביטחון בדוא"ל, 27 בדצמבר 2021; תשובות על שאלות הבהרה, עידית אדוט, ראש תחום תכנון ובקרה באגף השיקום של המשרד הביטחון, דוא"ל, 1 ביוני 2022.

²¹ בכל אחת מהשנים 2016-2019 נדחו או נמחקו 118-133 ערעורים; בשנת 2021 (עד 3 בנובמבר) נדחו או נמחקו 93 ערעורים.

לפי תשובת אגף השיקום על שאלות הבהרה, ערעורים נדחים בעקבות דיונים בבית המשפט, שבמהלכם נקבעת דחייה עקב בחינת העובדות; ערעורים נמחקים עקב חוסר רצון או חוסר מעש של התובע, חוסר שיתוף פעולה וכיוצא בזה. עידית אדוט, ראש תחום תכנון ובקרה באגף השיקום של המשרד הביטחון, דוא"ל, 1 ביוני 2022.

²² בכל אחת מהשנים 2016-2019 קיבל בית המשפט 21-45 ערעורים; בשנת 2021 (עד 3 בנובמבר) קיבל בית המשפט 26 ערעורים. שם.

²³ בכל אחת מהשנים 2016-2019 הסתיימו בפשרה או הוחזרו לקצין התגמולים 39-91 ערעורים; בשנת 2021 (עד 3 בנובמבר) היו בסטטוס זה 74 ערעורים. שם.

²⁴ נתונים אלו כלולים בנתונים שהוזכרו לעיל על הערעורים שהתקבלו בבית המשפט ועל פשרות בבית המשפט בגין אבחנות נפשיות. הנתונים הוכנו על ידי אתי כהן, ראש תחום תכנון ובקרה באגף השיקום, והועברו על ידי לימור לוריא, סמנכ"ל ראש אגף השיקום ללשכת

בשולי הדברים נזכיר סקר שנערך בשנת 2018 ופורסם באתר אגף השיקום; הסקר הקיף 1,207 נכי צה"ל ובהם 258 נפגעי נפש, והוא בחן את שביעות הרצון של נכי צה"ל מהשירות הניתן באגף השיקום. אשר לתהליך ההכרה בנכות, נתוני הסקר הראו ששביעות הרצון של נכים שהפגיעה העיקרית שלהם היא בתחום הנפש נמוכה משביעות הרצון של נכים עם פגיעות פיזיות.²⁵ אשר לתהליך הטיפול בבקשה, הסקר הראה כי 46% מהנכים שהם מתמודדי נפש דיווחו שהם מרוצים מתהליך הטיפול, לעומת 61%-69% מהנכים שיש להם פגיעה פיזית. שביעות רצון נמוכה של נכי נפש (בהשוואה לנכים עם פגיעה פיזית) נרשמה גם בכמה פרמטרים שקשורים להמשך התהליך בוועדות הרפואיות.²⁶ אין סקר עדכני יותר באתר אגף השיקום, ויש לבחון אם מאז 2018 השתנתה שביעות הרצון של נכי צה"ל שהם מתמודדי נפש, בייחוד על רקע הפעילות במסגרת רפורמת "נפש אחת", שגובשה במשרד הביטחון במטרה לשפר באופן משמעותי את הטיפול והשיקום הניתנים לנכי צה"ל ומערכת הביטחון; הרפורמה אומצה במסגרת החלטת ממשלה 981 משנת 2021.²⁷ עיקרי השינויים שעשה אגף השיקום במסגרת הרפורמה מפורטים באתר אגף השיקום, לפי קטגוריות: זכויות והטבות; שיפור בתהליך ההכרה בנכי צה"ל; טיפול ותמיכה במתמודדים עם פוסט-טראומה.²⁸ בהקשר זה נזכיר דיון שנערך בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת בחודש מאי 2022, שהתמקד ברפורמת "נפש אחת"; בדיון עלו כמה סוגיות וקשיים בטיפול בנכי צה"ל. בין היתר נדונו מספרם הקטן של העובדים הסוציאליים באגף השיקום (יחסית למספר נכי צה"ל), היעדר נגישות מיידית אליהם בשעת הצורך וההכרח לפנות אליהם דרך מוקד טלפוני. עוד הוזכר עניין מספרם הקטן של כלבי השירות, יחסן של הוועדות הרפואיות למבקשים הכרה כנכי צה"ל והיעדר התייחסות למשפחות נפגעי הנפש. בדיון זה אמר עו"ד עידן קלינמן, יו"ר ארגון נכי צה"ל, כי אומנם אגף השיקום עורך שינויים היסטוריים ויש שיתוף פעולה טוב של אגף השיקום ושל כלל מערכת הביטחון עם נכי צה"ל, אולם למרות ש"הכול מאושר ומגובה תקציבית, עדיין זה לא קורה".²⁹

עוזרת שר הביטחון. המידע הועבר על ידי אריאל שפירא מלשכת עוזרת שר הביטחון בדוא"ל, 27 בדצמבר 2021. תשובה על שאלות הבהרה, 14 ביוני 2022.

²⁵ הפגיעות האחרות כוללות פגיעות גפיים, מחלות עמוד שדרה, אוזניים ופגיעות אחרות.

²⁶ הפרמטרים שקשורים לוועדות הרפואיות (שלגביהם הובעה שביעות רצון נמוכה יחסית של מתמודדי נפש) הם: נינוחות מול הוועדה הרפואית, היכולת להציג את טיעוני המבקש, אמפתיה ורגישות של הוועדה הרפואית והיחס והאדיבות של הוועדה הרפואית. פרמטר שבו לא נמצא הבדל בין נפגעי הנפש לנפגעים עם אבחנות פיזיות היה "בהירות ורלוונטיות של המידע". אגף השיקום נכים, משרד הביטחון, [דוח: סקר שביעות רצון מאגף השיקום נכים בקרב הפונים לאגף](#). הסקר נערך באמצעות ראיונות פנים אל פנים, בין אפריל לאוגוסט 2018.

²⁷ החלטת ממשלה מס' 981 של הממשלה ה-35, [רפורמה בתחום הטיפול בנכי צה"ל ומערכת הביטחון \("נפש אחת"\)](#), תוספת תקציבית למערכת הביטחון ופעולות אחרות ותיקון החלטות ממשלה, 9 במאי 2021.

²⁸ משרד הביטחון, אגף השיקום, [נפש אחת – כל המידע והזכויות](#).

²⁹ ועדת החוץ והביטחון, דיון בנושא [מעקב רפורמת נפש אחת – הודעה לעיתונות](#), 23 במאי 2022. במועד כתיבת המסמך לא פורסם פרוטוקול של הדיון.